

ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष २ रे □ अंक १५७ वा □ भारतीय सौर दिनांक १३ श्रावण शके १९४८, मंगळवार दि.०४ ऑगस्ट २०२६ □ पाने ६ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

जीर्ण इमारतींचा जीवधेणा धोका

— श्याम बसप्पा ठाणेदार
दोंड जिल्हा पुणे

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

जीर्ण आणि धोकादायक इमारतींचा प्रश्न हा नागरिकांच्या सुरक्षेचा आणि पुनर्विकासाचा एक मोठा गंभीर प्रश्न आहे, ज्यामध्ये प्रामुख्याने नोटीसांची अंमलबजावणी न होणे, रहिवाशांचे पुनर्वसन, आणि प्रशासन व मालक यांच्यातील विलंब हे प्रमुख मुद्दे समाविष्ट आहेत. पावसाळ्यात अशा इमारती कोसळण्याचा धोका नेहमीच वाढतो

जीर्ण आणि धोकादायक इमारती कोसळून निष्पाप नागरिकांचा मृत्यू होणे ही अत्यंत गंभीर आणि चिंताजनक बाब आहे. दरवर्षी पावसाळ्यात मुंबई, ठाणे आणि महाराष्ट्रातील इतर शहरांमध्ये अशा दुर्घटना मोठ्या प्रमाणावर घडतात.

मुंबईसह उपनगरात आठवडाभरापासून पावसाची संततधार सुरू असतानाच भिंबडीत गुरुवारी रात्री उशिरा एक भीषण दुर्घटना घडली. शहरातील बालाजी नगर-गंगारामवाडी परिसरात असलेली कोहिनूर अपार्टमेंट ही चार मजली इमारत अक्षरक्षः पत्त्यांच्या बंगल्यासारखी कोसळली. या भीषण दुर्घटनेत आतापर्यंत नऊ जणांना आपले प्राण गमावावे लागल्याचे वृत्त आहे. इमारतीच्या ढिगाऱ्याखाली अद्याप अनेकजण अडकून पडले असून त्यांना बाहेर काढण्यासाठी प्रशासनाने युद्धपातळीवर काम सुरू आहे. त्याचवेळी मृतांचा आकडाही वाढण्याची दाट शक्यता वर्तवली जात आहे. दरवर्षी पावसाळ्यात भिंबडीत इमारती कोसळण्याच्या घटना घडत असल्याने ही चिंतेची बाब झाली आहे. मुंबईला लागून असलेल्या या शहरात वारंवार इमारती का कोसळतात ?

स्थानिक महानगरपालिका किंवा नगरपालिका केवळ नोटीस बजावून आपली जबाबदारी झटकतात, प्रत्यक्षात कोणतीही ठोस कारवाई केली जात नाही. मालक आणि भाडेकरू यांच्यातील वाद, कायदेशीर अडथळे आणि परवानगी मिळण्यास होणारा उशीर यामुळे जुन्या इमारतींचा पुनर्विकास रखडतो.पावसाळ्यात अशा पडक्या इमारती कोसळून निष्पाप लोकांचा जीव जाण्याच्या घटना सतत समोर येतात.

घरमालक आणि भाडेकरू यांच्यातील जुने वाद किंवा पुनर्विकासाच्या रखडलेल्या प्रक्रियेमुळे शेकडो इमारती कायदेशीर कचाट्यात अडकल्या आहेत. मुंबईतील अनेक जुन्या सेस इमारतींना दुरुस्त करणे आर्थिकदृष्ट्या किंवा तांत्रिकदृष्ट्या परवडत नाही. स्थानिक स्वराज्य संस्था पावसाळ्यापूर्वी केवळ धोकादायक (१ वर्गवारी) म्हणून नोटिसा बजावून आपली जबाबदारी झटकतात, मात्र रहिवाशांच्या पर्यायी निवासाची सोय नसल्याने ते तिथेच राहणे पसंत करतात.

वर्षानुवर्षे ढागडुजी न केल्यामुळे भिंती आणि खांब कमकुवत होतात. भिंतींमध्ये पाणी मुरल्याने बांधकामाला अंतर्गत तडे जातात. कोणतीही पूर्वकल्पना न देता इमारत अचानक कोसळू शकते. आजूबाजूच्या खोदकामामुळे किंवा जमिनीतील बदलांमुळे पाया कमकुवत होतो.

दरम्यान, बेकायदा बांधकामांमुळे ही समस्या आणखी गंभीर बनली आहे. २००९ मध्ये राज्य सरकारने अनधिकृत बांधकामांवर कारवाईसाठी मार्गदर्शक तत्वे जारी केली होती. मात्र, त्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यात अपयश आल्याबद्दल मुंबई उच्च न्यायालयाने अनेकदा तीव्र नाराजी व्यक्त केली आहे. शहरातील बेकायदा बांधकामांशी संबंधित सुनावणीदरम्यान उच्च न्यायालयाने भिंबडी-निजामपूर महापालिकेच्या कार्यपद्धतीवर कठोर शब्दांत टीका करताना शहरात कायद्याचे राज्य उरले नसल्याचे म्हटले होते.

महानगरपालिका अजूनही गाढ झोपेत असल्यासारखी वागत असून अनधिकृत बांधकामांवर कारवाई करण्यासाठी आणि काही इमारतींना मिळालेले ‘स्थगितादेश’ उठवण्यासाठी दिवाणी न्यायालयात प्रभावी पावले का उचलली गेली नाहीत ? असा सवालही उच्च न्यायालयाने एका सुनावणीदरम्यान उपस्थित केला होता.

नशामुक्त भारत मोहिमेत १५ महाविद्यालयांच्या स्वयंसेवकांचा सहभाग

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांचा विद्यार्थी यांच्याशी ऑनलाईन संवाद

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य
छत्रपती संभाजीनगर - नशामुक्त युवकच समाजाला व देशाला पुढे नेण्याचे काम करीत असतो. नशामुक्त भारत मोहिमेत युवकांचे महत्वाचे योगदान ठरणार आहे, असे प्रतिपादन पंतप्रधान मा. नरेंद्र मोदी यांनी केले.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठात 'नशा मुक्त भारत मोहिम' अंतर्गत राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या वतीने कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. महात्मा फुले सभागृहात कुलगुरू डॉ.विजय फुलारी यांच्या अध्यक्षतेखाली हा कार्यक्रम झाला. यावेळी रासेयो संचालक डॉ.सोमीनाथ खाडे यांच्यासह

प्राध्यापक, कर्मचारी उपस्थित होते. केंद्र सरकारच्या वतीने ०२ ऑगस्ट राबविण्यात आलेल्या “विकसित भारतासाठी नशा मुक्त युवा” या देशव्यापी विशेष अभियानांतर्गत देशाचे पंतप्रधान मा. नरेंद्र मोदी यांनी व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंगद्वारे देशभरातील विद्यार्थी व युवकांशी संवाद साधत नशामुक्त भारताच्या उभारणीसाठी युवकांनी सक्रिय सहभाग नोंदवावा, असे आवाहन केले. या कार्यक्रमाचे थेट प्रक्षेपण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने महात्मा फुले

सभागृहात आयोजित करण्यात आले. कार्यक्रमस विद्यापीठाच्या कार्यक्षेत्रातील छत्रपती संभाजीनगर शहरातील देवगिरी महाविद्यालय, एम.आय.टी.एन -४ महाविद्यालय, वसंतराव नाईक महाविद्यालय, दगडोजीराव देशमुख महाविद्यालय, एम.आय.टी.सातारा महाविद्यालय, मिलिंद कला महाविद्यालय, मिलिंद विज्ञान महाविद्यालय, मौलाना आझाद महाविद्यालय ,यश फार्मसी महाविद्यालय, शासकीय विज्ञान महाविद्यालय, कोहिनूर महाविद्यालय, पंडित जवाहरलाल नेहरू महाविद्यालय, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कला

महाविद्यालय, शासकीय फॉरेन्सिक महाविद्यालय इत्यादी महाविद्यालयांमधील २५५ राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवक आणि १५ कार्यक्रम अधिकारी उपस्थित होते. यावेळी विद्यापीठाचे मा. कुलगुरू डॉ. विजय फुलारी प्रमुख उपस्थित म्हणून लाभले. तसेच राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे संचालक डॉ. सोमीनाथ खाडे यांची उपस्थिती होती. पंतप्रधान मा. नरेंद्र मोदी यांनी आपल्या मार्गदर्शनात युवकांनी व्यसनमुक्त जीवनशैलीचा स्वीकार करून समाजात व्यापक जनजागृती निर्माण करावी, विकसित भारताच्या निर्मितीत सक्रिय योगदान

द्यावे आणि नशामुक्त भारत ही संकल्पना लोकचळवळ बनविण्यासाठी प्रत्येक युवकाने पुढाकार घ्यावा तसेच विकसित भारत २०४७ चा संकल्प देशभरातील कोट्यावधी विद्यार्थ्यांना दिला.

कार्यक्रमाच्या शेवटी उपस्थित सर्व विद्यार्थी व कार्यक्रम अधिकाऱ्यांनी नशामुक्त भारताची शपथ घेऊन व्यसनमुक्त समाज निर्मितीसाठी कार्य करण्याचा संकल्प केला.या कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातील अनिल मालकर ,श्याम बंस्वाल, शालीकराम देपले, सुनील पैठणे यांनी प्रयत्न केले.

परमहंस सद्गुरू श्री वासुदेवानंद सरस्वती (बाबा महाराज सहस्त्रबुद्धे) : अध्यात्म, वैराग्य आणि गुरुभक्तीचे मूर्तिमंत प्रतीक

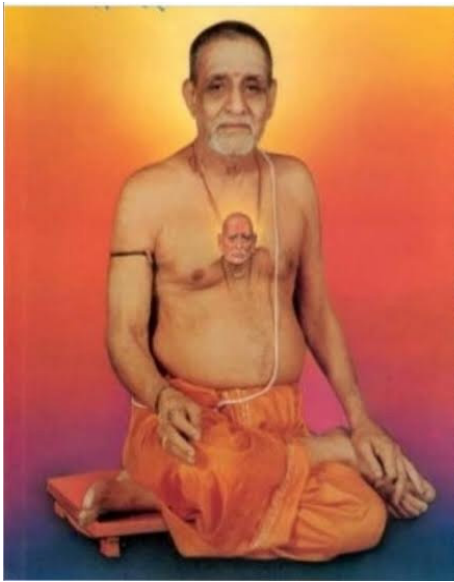
ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

भारतीय संतपरंपरेत अनेक संतांनी आपल्या अध्यात्म साधनेने आणि सदाचारपूर्ण जीवनाने समाजाला नवी दिशा दिली. स्वरूप संप्रदायातील परमहंस सद्गुरू श्री वासुदेवानंद सरस्वती महाराज, ज्यांना भक्त परिवार प्रेमाने बाबा महाराज सहस्त्रबुद्धे म्हणून ओळखतो, हे अशाच तेजस्वी संतां पैकी एक होते. वैराग्य, निस्सीम गुरुभक्ती, आत्मसाक्षात्कार आणि निरपेक्ष लोककल्याण यांचा अद्वितीय संगम त्यांच्या जीवनात दिसून येतो.

जन्म, बालपण आणि शिक्षण
१४ नोव्हेंबर १८८३ रोजी कर्नाटकातील हुबळी येथे एका धार्मिक, सुसंस्कृत आणि श्रद्धावान कुटुंबात त्यांचा जन्म झाला. वडील श्री नारायणराव आणि माता लक्ष्मीबाई यांच्या संस्कारमय सहवासात त्यांचे बालपण घडले. जन्मानंतर त्यांचे नामकरण रामचंद्र असे करण्यात आले.

बालपणापासूनच त्यांची बुद्धिमत्ता, अभ्यासू वृत्ती आणि शिस्तबद्ध स्वभाव सर्वांचे लक्ष वेधून घेत असे. प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षणानंतर त्यांनी स्थापत्य अभियांत्रिकीचे शिक्षण घेतले आणि ... ही पदवी संपादन केली. त्यानंतर सन १९०९ मध्ये शासनाच्या सार्वजनिक बांधकाम विभागात त्यांनी सेवेला प्रारंभ केला.

शासकीय सेवेत कर्तव्यनिष्ठ अभियंता म्हणून त्यांनी पेण, महाड, रत्नागिरी, पनवेल आणि नागोठणे अशा विविध ठिकाणी जबाबदारीने काम केले. प्रत्येक ठिकाणी प्रामाणिकपणा, कार्यक्षमता आणि शिस्त यामुळे त्यांची स्वतंत्र ओळख निर्माण झाली. सन १९२३ मध्ये त्यांची मुख्य स्थापत्य अभियंत्यांचे वैयक्तिक सहाय्यक म्हणून नियुक्ती झाली. सांसारिक जबाबदाऱ्या

पार पाडताना त्यांनी कर्तव्य आणि अध्यात्म यांचा सुंदर समन्वय साधला. **सद्गुरूंची कृपा आणि आध्यात्मिक परिवर्तन**
त्यांच्या जीवनाला खरे वळण मिळाले ते सन १९०६ मध्ये. त्या वर्षी त्यांना परमपूज्य श्री रामानंद बिडकर महाराज यांच्याकडून शक्तिपात दीक्षेचा अमूल्य प्रसाद लाभला. या दिव्य दीक्षेनंतर त्यांच्या संपूर्ण जीवनात आमूलाग्र परिवर्तन घडले. त्यांच्या अंतर्मनात वैराग्याची ज्योत प्रज्वलित झाली आणि आत्म साक्षात्कारा च्या दिशेने त्यांची साधना वेगाने पुढे सरकली.

दीक्षेनंतर ते अनेकदा विदेही अवस्थेत राहू लागले. त्यांचे मन संसारात न रमता अखंड आध्यात्मिक विचारात मग्न असे. कुटुंबीयांच्या आग्रहास्तव आणि सामाजिक संकेतांचा मान राखत श्री बाबा महाराजांनी गृहस्थाश्रम स्वीकारला. तथापी, त्यांची वृत्ती जन्मतःच वैराग्यपूर्ण होती. संसारात राहूनही त्यांचे मन कधीच प्रपंचात गुंतले नाही. कमळा च्या

पानावरचा पाण्याचा थेंब जसा अलिप्त राहतो, त्याप्रमाणे ते सांसारिक व्यवहार पार पाडत असतानाही अंतर्मनाने सदैव ईश्वरचिंतन, गुरुस्मरण आणि आत्मसाधनेत तल्लीन असत.

त्यांच्या तेजस्वी आध्यात्मिक व्यक्तिमत्त्वा मुळे त्याकाळातील अनेक

सिद्धमहात्म्यांनी त्यांना विशेष मान दिला. प.पू. श्री शंकर महाराज, मेहरबाबा, योगी अरविंद आणि सद्गुरू लेले महाराज यांसारख्या विभूतींशी त्यांचे अत्यंत स्नेहपूर्ण आणि परस्पर आदराचे संबंध होते. संत संपर्कातून त्यांच्या आध्यात्मिक तेजात अधिकच भर पडत गेली आणि त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा प्रभाव असंख्य साधकांवर झाला.

सन १९५३ मध्ये त्यांनी श्री विष्णू

गणेश जोशी यांच्यावर अनुग्रह करून त्यांना आध्यात्मिक दीक्षा दिली. पुढे हेच शिष्य श्री सद्गुरू दिगंबरदास महाराज या नावाने संपूर्ण देशभर परिचित झाले. स्वरूप संप्रदायाचा प्रचार, प्रसार आणि अध्यात्म परंपरेचे संवर्धन करण्याची महत्त्वपूर्ण जबाबदारी बाबा महाराजांनी त्यांच्यावर सोपविली. गुरू-शिष्य परंपरेतील हा प्रसंग स्वरूप संप्रदायाच्या इतिहासातील एक महत्त्वपूर्ण अध्याय मानला जातो. आपले संपूर्ण जीवन अध्यात्म, साधना आणि समाज हित व प्रबोधनासाठी समर्पित

केल्यानंतर इ.स. १९५४ मध्ये बाबा महाराजांनी पुणे येथे महासमाधी स्वीकारून निर्गुण परब्रह्मात विलीन झाले.

पुण्यातील चतुःश्री मार्गावरील परमपूज्य बाबा महाराज समाधी मठ हे आज त्यांच्या पावन स्मृतीचे आणि कार्याचे जिवंत प्रेरणास्थान आहे. समाधी परिसर अत्यंत पवित्र, शांत आणि सात्विक वातावरणाने नटलेला असून तेथे विशाल वेदपाठ शाळा

कार्यरत आहे. नित्य वेदपठण, विविध धार्मिक अनुष्ठाने, पाठ-उपासना आणि आध्यात्मिक कार्यक्रम अखंड सुरू असतात. त्यामुळे हे स्थान पुण्यनगरीतील एक महत्त्वाचे धार्मिक, सांस्कृतिक आणि आध्यात्मिक केंद्र म्हणून ओळखले जाते. पवित्रता, साधना आणि गुरुभक्ती हीच या पावन स्थळाची खरी ओळख आहे.

गुरुपरंपरा
श्री स्वामी समर्थ प.पू. श्री रामानंद बिडकर महाराज प.पू. श्री वासुदेवानंद सरस्वती महाराज (बाबा महाराज सहस्त्रबुद्धे) प.पू. श्री सद्गुरू दिगंबरदास महाराज

आज स्वरूप संप्रदायाची अखंड परंपरा सद्गुरू प.पू. काका महाराज श्री. अशोक रघुनाथ जोशी यांच्या मार्गदर्शनाखाली तेजाने उजळत आहे. डेरवण ता.चिपळूणजी रत्नागिरी संस्थानच्या गादीचे उत्तराधिकारी म्हणून त्यांनी अध्यात्म, सेवा आणि समाजहित यांचा सुंदर समन्वय साधला आहे. त्यांच्या कृपाछात्राखाली वैद्यकीय महाविद्यालय, आयुर्वेद महाविद्यालय, नर्सिंग महाविद्यालय तसेच विविध सेवाभिमुख उपक्रम वटवृक्षाप्रमाणे विस्तारत असून ज्ञान, आरोग्य आणि संस्कार यांचे कार्य व्यापक प्रमाणात फुलत आहे.

गुरुपरंपरेने दिलेला अध्यात्माचा दिवा, सेवाभावाची शिकवण आणि समाजकल्याणाची दृष्टी त्यांनी समर्थपणे पुढे नेली आहे. त्यामुळे डेरवण संस्थान हे केवळ एक आध्यात्मिक केंद्र न राहता शिक्षण, आरोग्यसेवा आणि मानवतेची उपासना करणारे प्रेरणास्थान बनले आहे. गुरुकृपेचा हा अखंड प्रवाह भविष्यातही समाज जीवनाला दिशा देत राहो, हीच सदिच्छा.

आम्ही तुमचे पुस्तक प्रकाशित करू !

प्रत्येक लेखकाचं एकच स्वप्न असते ते म्हणजे माझ्या कवितांचे, लेखांचे, कथांचे, कादंबरीचे पुस्तकात रूपांतर व्हावे व ते जास्तीत जास्त वाचकांपर्यंत पोहोचावे, मग हे स्वप्न आम्ही पूर्ण करू. उत्कृष्ट छपाई, साजेसे मुखपृष्ठ आगदी कमी वेळेत व अगदी बिनचूक. मग वाट कसली बघता तुमचे स्वप्न पूर्ण करा ज्योतिर्मय प्रकाशन सोबत.

लगेच कामाला लागू व आम्हाला खाली दिलेल्या नंबरवर संपर्क करा.

ज्योतिर्मय प्रकाशन

■ पुणे ■ छ. संभाजीनगर

संपर्क : 7743 81 8559

जात्यावरच्या ओव्या.....

चल चल मह्या जीवा
कशाची बरोबरी
देवाजीन ठरवल
घडत धरणीवरी ||७७६||

चल चल मह्या जीवा
नको म्हणू भल-बुर
समाधानान खायची
आपली भाकर ||७७७||

©® सौ. मनोरमा बोराडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

मनोपनिषद अर्थात मनाचे श्लोक-भाग ५८

ज्योतिर्मय सहित्य

मना कल्पना कल्पिता कल्पकोटी ।

नव्हे रे नव्हे सर्वथा रामभेटी ।

मनी कामना राम नाही जयाला ।

अति आदरे प्रीति नाही तयाला ॥५९॥

अर्थ : हे मना, नाना प्रकारच्या अनंत कल्पना तू करीत राहिलास तर भगवंताचे दर्शन कदापिही शक्य नाही. ज्याच्या अंतरात वासना असतील, त्याच्या मनामध्ये भगवंताविषयीची कामना निर्माण होणे शक्य नाही आणि भगवंताविषयी कामना नसेल तर त्याच्यावर आदरयुक्त प्रेम कसे राहील ?

(कल्पिता - कल्पना करणे, कल्पकोटी - अनंत/ नाना प्रकारच्या)

विवेचन : आपल्या जीवनात कल्पनेचे देखील काही एक विशिष्ट स्थान आहे. आपल्या मनातील कल्पना चांगल्या आणि विधायक असतील तर व्यवहारात त्या प्रत्यक्षात येऊ शकतात, त्यांचा उपयोग होतो. परंतु त्या कल्पनांना जर योग्य दिशा नसेल आणि त्या विधायक नसतील तर त्या जीवनाचा नाश करू शकतात. सदैव कल्पनेच्या राज्यात रमणारा माणूस व्यवहारात अयशस्वी होतो. त्याला धड प्रपंचही जमत नाही आणि धड परमार्थही तो करू शकत नाही. अशी अनेक उदाहरणे आपण आपल्या अवतीभवती नेहमी पाहतो.

समर्थानी दासबोधात सांगितले आहे की आधी प्रपंच करावा नेटका, मग घ्यावे परमार्थ विवेका. ज्याला प्रपंच नीट करता आला नाही त्याला परमार्थ कसा जमणार ? म्हणून आपल्याला

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

यशस्वी प्रपंच करून परमार्थाकडे वाटचाल करायची आहे. अस्थिर मनाने प्रपंच आणि परमार्थ ही साधणार नाही.

कल्पना करीत राहणे हा मानवी

स्वभाव आहे. या कल्पनाच आपल्याला विषयांच्या राज्यात घेऊन जातात आणि त्यांच्या तीव्र ओढीने विषयांचे सेवन आपल्याकडून घडते. साहजिकच भगवंतापासून आपण दूर जात असतो. ज्याप्रमाणे एका म्यानात दोन तलवारी राहू शकत नाहीत, त्याप्रमाणे मनामध्ये विषय चिंतन आणि भगवंत या दोन्ही गोष्टी एकाच वेळी राहू शकत नाहीत. मन एकाच गोष्टीला पूर्णपणे वाहिले पाहिजे.

परमार्थाकडे वाटचाल करताना मनामध्ये वासना असता कामा नये. वासना असतील तर आपल्याला भगवंत हवा, अगदी मनापासून हवा

असे वाटणारच नाही. जोपर्यंत आपल्याला भगवंतच हवा आहे असे मनापासून वाटत नाही तोपर्यंत त्याच्याबद्दल प्रेम निर्माण होणार नाही. भगवंत हवा आहे असे मनापासून वाटत असेल तर विषयाकडे धावणारी वृत्ती सवयीने हळूहळू कमी करायला हवी. त्यासाठीच नामस्मरण, पूजा, सत्संग, साधना इ. गोष्टी सांगितल्या आहेत. (क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

॥ संजय उवाच... ॥

@संजय काव्या पुणे 7743918559

आठवण

आठवणी या आयुष्य जगण्यास सहाय्य करतात, आठवणी भुतकाळाचा आरसा असतो, त्यामध्ये आपल्याला चांगल्या, वाईट आठवणी कधीही बघता येतात. आठवण हा आपल्या आयुष्याचा अनमोल साठा आहे.

(हे माझे मत आहे पटले तर घ्यावे)

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय सहित्य

परमात्म्याकडे जाण्याचे अनेक मार्ग आहेत. आपल्या गुळीन जो राजमार्ग दाखविला त्यानेच जावे. मध्येच दुसरा मार्ग घेतला, तर पल्ला कधीच गाठायचा नाही. एका वैद्याचे औषध सोडून दुसऱ्याचे घेतले, तर पहिल्या वैद्याची जबाबदारी संपली. तरीही मी माझ्या माणसाला सोडीत नाही ही गोष्ट निराळी. ज्या दिवशी मी तुम्हाला अनुग्रह देऊन आपला

गुरु आज्ञापालनाशिवाय दुसरे कर्तव्यच उरले नाही

म्हटले, त्या दिवशीच सर्व प्रापंचिक आणि पारमार्थिक जबाबदारी गुरूवर सोपवून तुम्ही मोकळे झाला, गुरुआज्ञेशिवाय तुम्हाला दुसरे कर्तव्यच उरले नाही. पण तुम्हाला असे वाटते कुठे ?

विष हे आमटीत घातले काय किंवा भाजीत घातले काय, दोन्ही त्याज्यच; त्याप्रमाणे अभिमान व्यवहारात असला काय किंवा पारमार्थिक साधनात असला काय, दोन्ही त्याज्यच. मी कोण हे आधी जाणले पाहिजे; परमात्मा कोण ते मग आपोआपच कळते. दोघांचेही स्वरूप एकच आहे, म्हणजे दोघेही एकच आहेत. परमात्मा निर्गुण आहे, आणि तो जाणण्यासाठी आपणही निर्गुण असायला पाहिजे. म्हणून आपण देहबुद्धी सोडली पाहिजे. कोणतीही गोष्ट आपण जाणतो म्हणजे आपल्याला त्या वस्तूची तदाकार व्हावे लागते; त्याखेरीज जाणणेच होत नाही. म्हणून परमात्म्याला जाणण्यासाठी आपणही नको का परमात्मस्वरूप व्हायला ? यालाच साधू होऊन साधूस ओळखणे किंवा शिवो भूत्वा शिवं यजेत असे म्हणतात. आता, कोणत्याही वस्तूचा आकार आपल्याला प्राप्त होण्यासाठी आपल्याजवळ तत्सदृश असे संस्कार पाहिजेत. ते संस्कार त्या वस्तूच्या आघाताने

प्रत्याघातरूपाने उद्भूत होतात; नंतर त्या वस्तूचे ज्ञान होते. म्हणून परमात्मरूपाला विरोधी असे संस्कार घालवून, आपण आपले अंतःकरण पोषक संस्कारांनी युक्त केले पाहिजे. जर आपण साधन करून निष्ठाप होऊ शकलो, तर आपल्याला जगात पाप दिसणेच शक्य नाही.

देवाच्या गुणाने आणि रूपाने त्याचे गुण आणि रूप मिळेल, पण त्याच्या नामाने तो जसा असेल तसा सर्वच्या सर्व मिळतो. म्हणून नाम हे साधन श्रेष्ठ आहे. आपण भगवंताच्या नामात राहिले पाहिजे; त्यातच जीवनातले सर्व सुख सामावले आहे. याहून दुसरे काय मिळवायचे ? मी सुखाचा शोध केला, आणि ते मला सापडले. म्हणून मी तुम्हाला त्याचा निश्चित मार्ग सांगेन. तो मार्ग म्हणजे, भगवंताचे अनुसंधान होय. मी अत्यंत समाधानी आहे, तसे तुम्ही समाधानी रहा. जे मी सुरुवातीला सांगितले तेच मी शेवटी सांगतो : तुम्ही कसेही असा, पण भगवंताच्या नामाला सोडू नका. अंतकाळी अगदी शेवटी सुटणारी वस्तू म्हणजे भगवंताचे नाम पाहिजे. नामात शेंवटचा श्वास गेला पाहिजे. याहून दुसरे काय मिळवायचे ?

आपल्याकडून होईल तेवढे नाम घ्यावे. न होईल त्याचा राम कैवारी आहे.

॥ अध्यात्म ॥

मधुकर बोरीकर,
पुणे

तुज सगुण म्हणु की निर्गुण रे?

पुढे....

निराकारो निराधारो निर्विकारो निरंजन गुणाती तो महादेव...

■ मांडुक्य उपनिषद :

नातः प्रज्ञं न बहिःप्रज्ञ..

प्रपंचोपशमं शांतं शिवम् द्वैतम्

(ते जागृत स्वप्न सुशक्ती या तीनही अवस्था

पलीकडील आहे. जे शांत आहे. जे शिवस्वरूप

आहे. तेच तुरिय ब्रह्म आहे

येथे शिवम हा शब्द मंगल गुणातीत ब्रह्म या अर्थाने वापरला आहे.

संत ज्ञानेश्वर ज्ञानेश्वरीचे अध्याय 14 मध्ये माऊली ते गुणाचे वर्णन करताना सांगतात की, आत्मा हा गुणांचा साक्षी आहे. गुण हे देह, मन प्रकृतीचे धर्म आहेत.

जसे आकाशाला धूर लागला असे वाटते पण धूर हा आकाशाचा धर्म नसतो.

तसे रजसत्त्वतम हे जीवाच्या अंतःकरणाचे धर्म आहेत. आत्म्याचे नाहीत. मग परमात्म्याचे तर मुळीच नाहीत.

गुणांचा स्वामी गुणांनी बांधला जात नाही; पण जीव गुणांना स्वतःचे स्वरूप समजतो, त्यामुळे तो बंधनात पडतो."

■ कठोपनिषद

म्हणून कठोपनिषदात असे म्हटले आहे की इन्द्रियेभ्यः परा ह्यर्था अर्थभ्यश्च परं मनः ।

मनसस्तु परा बुद्धिर्बुद्धेरात्मा महान्परः ॥

जेव्हा मन व बुद्धी ही चंचलता (रज) व जडत्व (तम) कमी होवून यापासून मुक्त होते तेव्हाच ती आत्म्याचा निर्भळ प्रकाश धारण करण्यास योग्य होते.

मूळ परब्रह्माच्या ठिकाणी निर्गुणत्व किंवा गुणातीतत्व असते, तर कार्य करण्याच्या दृष्टीने ते सगुणत्व ही असते. यातील हा भेद ज्ञानेश्वर महाराजांनीही असाच सांगितला आहे

तुज सगुण म्हणों की निर्गुण रे ।

सगुण निर्गुण एकु गोविंदुरे ॥

जय हरी माऊली

पावसाळ्यात होणाऱ्या चिखल्या

ज्योतिर्मय सहित्य

पावसाळ्यात दूषित पाण्यामुळे पोटदुखी, जुलाब, टायफॉइड किंवा काबिळीसारखे आजार होण्याचा धोका खूप जास्त असतो. त्यामुळे या दिवसांत पाणी शुद्ध करून पिणे अत्यंत महत्वाचे आहे. पावसाळ्यात पाणी शुद्ध करण्याच्या आणि ते सुरक्षितपणे पिण्याच्या काही सोप्या व प्रभावी पद्धती खालीलप्रमाणे आहेत:

१. पाणी शुद्ध करण्याच्या सोप्या पद्धती

- पाणी उकळणे (सर्वात उत्तम उपाय):- पाणी कमीत कमी १० ते १५ मिनिटे १००°C कडकडवून उकळावे. उकळल्यामुळे पाण्यातील सर्व प्रकारचे हानिकारक जिवाणू आणि विषाणू नष्ट होतात. पाणी उकळल्यानंतर ते थंड होऊ द्या आणि नंतरच गाळून वापरा.
- तुरटी फिरवणे: जर पाणी खूप गढूळ असेल, तर पाण्यात स्वच्छ धुतलेली फिटकी २-३ वेळा गोल फिरवावी. यामुळे पाण्यातील माती आणि गाळ खाली तळाशी बसतो. वरचे स्वच्छ पाणी नंतर दुसऱ्या भांड्यात काढून

उकळून घ्यावे.

- क्लोरीनच्या गोळ्या किंवा लिक्विड (:) :- पूर किंवा जास्त पावसाच्या काळात विहिरीचे किंवा नळाचे पाणी जंतुमुक्त करण्यासाठी क्लोरीनच्या गोळ्या किंवा थेंबांचा वापर करता येतो. साधारण १ लिटर पाण्यासाठी डॉक्टरांनी किंवा औषध दुकानात सांगितलेल्या प्रमाणातच याचा वापर करावा आणि पाणी अर्ध्या तासानंतर घ्यावे.

पावसाळ्यात पाणी कसे व कुठे साठवावे ?

- स्वच्छ भांडी : पाणी साठवण्यासाठी तांबे, पितळ, स्टेनलेस

संकलन -

डॉ. प्रमोद ढेंरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याने व लेखक
संपर्क - ९२ ७९ ६६९ ६६९

स्टील किंवा काचेच्या स्वच्छ भांड्यांचा वापर करा.

- भांडी झाकून ठेवा : पाणी साठवलेले भांडे नेहमी स्वच्छ झाकणाने व्यवस्थित झाकून ठेवा, जेणेकरून त्यात

मामा या नात्याचे रूप केवळ
लाड पुरवण्यापुरते मर्यादित
नाही; तर कठीण प्रसंगात तो
कुटुंबाचा भक्कम कणा बनतो.
दुर्दैवाने ऐनवेळी कुटुंबातील कर्ता
पुरुष म्हणजे मुलांचे वडील
वारल्यानंतर, विस्कळीत
झालेल्या कुटुंबाला आणि दुःखात
बुडालेल्या आईला खऱ्या अर्थाने
सावरणारा तिचा भाऊ म्हणजेच
मुलांचा मामाच असतो. अशा
वेळी मामीसुद्धा आपल्या
पतीच्या पाठीशी खंबीरपणे उभी
राहून त्या भाच्यांना स्वतःच्या
मुलांप्रमाणे सामावून घेते.
(क्रमशः)

शिवसह्याद्रीची कन्या

ज्योतिर्मय साहित्य

‘‘स्त्री ही घराची लक्ष्मी, समाजाची शक्ती आणि देशाची प्रगती आहे.

याच उक्तीस अनुसरून समाजात स्वतःची आगळीवेगळी ओळख निर्माण करणा-या,घरातील जबाबदा-या बखूबी संभाळणा-या,माता जिजाऊंना आदर्श माता आणि छत्रपती शिवाजी महाराज यांना आपले पितृतुल्य दैवत तर छत्रपती संभाजी महाराज यांच्या शौर्य स्मृतींस्तंभास वंदन करून त्या समाजाला इतिहासाची दिशा देतात.त्यांचे कार्यकर्तृत्व व विचार पुस्तकांच्या,काव्यवाचनाच्या माध्यमातून शिवगर्जना करत त्यांनी स्वतःला ✽शिवलेखिका राणु✽ या नावाने उल्लेखित करून लेखन कार्यास सुरुवात केली.त्यांचे मूळ नाव प्रगती विलास मोरे -मॅगडे असून त्या मूळच्या महाबळेश्वर तालुक्यातील शिवाजी महाराजांच्या पदस्पर्शाने पावन झालेल्या सह्याद्री पर्वताच्या कुशीत वसलेल्या ऐतिहासिक जय्यवली म्हणजेच जावळी येथील आहेत.

जीवनातील अनेक खडतर प्रसंगांना सामोरे जात व आई वडिलांच्या बाळकडूचे आचरण करत त्यांनी आपला शैक्षणिक प्रवास पूर्ण केला.या शिक्षणाचा ध्यास घेऊन त्यांनी डिप्लोमा माहिती तंत्रज्ञान पदवी पुणे,शासकीय तंत्रनिकेतन पदविका पुणे, कला स्नातक(समाजशास्त्र) पदवीचे शिक्षण पुणे येथून पूर्ण केले.तर पदव्युत्तर शिक्षण व्यवस्थापनशास्त्र माहिती तंत्रज्ञान ग्यानबा मोझे अभियांत्रिकीमहाविद्यालय पुणे येथून पूर्ण केले.

इतक्या भरभक्कम पदव्या म्हणजेच उच्च शिक्षण पदरी असतानाही देखील महसूल खात्यातील फक्त ✽जनसेवा✽ मनाला भावल्याने त्यांनी ग्राम महसूल

अधिकारी(तलाठी), तहसील मुळशी, पुणे.येथे याच पदावर राहण्याचा पर्याय निवडला.

नोकरीत समाधान असूनही त्यांनी नोकरीसोबत अनेक प्रबंध व शैक्षणिक पात्रता परीक्षांना गवसणी देखील घातली जे विद्यार्थी एखाद परीक्षा देऊन थकतात तिथे त्यांनी भारतीय विज्ञान आणि संशोधन नियतकालिक हा प्रबंध,महाराष्ट्र राज्य पात्रता परीक्षा २०२५,राष्ट्रीय पात्रता परीक्षा २०२६,पीएच.डी प्रवेश परीक्षा २०२५,

सौ. वैशाली जनार्दन कदम
मु.पो. कुंभरेशी, ता. महाबळेश्वर,
जि. सातारा. मो-9423484216

सावित्रीबाई फुले विद्यापीठ पुणे येथून त्यांनी न्यूरो-लिंग्विस्टिक प्रोग्रामिंग मध्ये डॉक्टरेट मिळवली तर मानसशास्त्र या विषयात देखील मानांकन मिळविले आहे.

सावित्रीबाई फुले विद्यापीठ पुणे येथून त्यांनी विद्यावाचस्पती पदवी, छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील ऐतिहासिक लिपी म्हणजेच मोडी लिपी तसेच छत्रपती शिवाजी महाराजांची दूरदृष्टी आणि राष्ट्र निर्मिती या विषयातील प्रगत पदविका या एकाच वर्षात पदव्या प्राप्त केल्या आहेत हे त्यांचा शिक्षणातील गौरवशाली सन्मान मानला पाहिजे.

शिक्षणाच्या प्रवाहातील सातत्य राखत त्यांनी अनेक सर्टिफिकेट व कौशल्ये देखील प्राप्त केली आहेत.यात जलद वाचन, शिक्षक प्रशिक्षण,प्रगत मननकृती नकाशा,मज्जातंतू लवचिकता विज्ञान,अर्जुन एकाग्रता प्रशिक्षण. २.०,संपूर्ण आध्यात्मिक योद्धा २.०,आध्यात्मिक उपचारक आणि आध्यात्मिक समुपदेशक,चॅटजीपीटी आणि ए-आय साधनांमध्ये तज्ञ,मननकृती नकाशा अभ्यासक्रम.यासारख्या विषयात

प्राविण्य मिळवून महिलांसमोर शिक्षणाविषयीचा आदर्श निर्माण केला आहे.

या शिक्षणाच्या सामर्थ्यावर त्यांनी २०२३ ते २०२६ अनेक पुस्तके प्रकाशित केलेली आहेत.यामधील काही कवितासंग्रह मराठीतून प्रकाशित केले.यामध्ये हृदयस्थ,रणंग, प्रगत सौदामिनी,आकाश चिमुकल्या मुठीत,तर काव्य कादंबरी शिवसह्याद्रीची लेक प्रसिद्ध आहे.

(क्रमशः)

किल्ल्याच्या माथ्यावरून (भाग ९)

ज्योतिर्मय साहित्य

साल्झबर्गचा मुकुटमणी म्हणजे होएससाल्झबर्ग किल्ला. युरोपातल्या सर्वात मोठ्या आणि सर्वात सुस्थितीत असलेल्या मध्ययुगीन किल्ल्यांपैकी हा एक. सुमारे नऊशे वर्षांपूर्वी बांधलेला हा किल्ला आजही जसाच्या तसा दिमाखात उभा आहे, आणि विशेष म्हणजे, इतक्या शतकांत तो एकदाही शत्रूकडून जिंकला गेला नाही.

किल्ल्यावर जाण्यासाठी आम्ही डोंगराच्या पोटातून वर जाणाऱ्या छोट्या रोप-रेल्वेने, फ्युनिक्युलरने प्रवास केला. काही मिनिटांतच आम्ही माथ्यावर पोहोचलो, आणि तिथून जे दृश्य दिसले, ते शब्दांत मांडणे कठीण. एका बाजूला लाल

छपरांचे जुने साल्झबर्ग, मधोमध वळणे घेत वाहणारी हिरवीगार साल्झाख नदी, आणि क्षितिजाच्या तिन्ही बाजूंनी वेढून टाकणाऱ्या बर्फाच्छादित आल्प्सच्या भव्य रांगा. वारा झोंबत होता, ऊन कोवळे होते, आणि खाली पसरलेले ते संपूर्ण शहर एखाद्या चित्रासारखे नजरेत मावत होते.

किल्ल्याच्या आत फिरताना जुन्या राजांचे दालन, शस्त्रागार, आणि मध्ययुगीन जीवनाची झलक पाहायला मिळाली. दगडी भिंतींना कान लावले तर जणू शतकांच्या कहाण्या ऐकू येतील

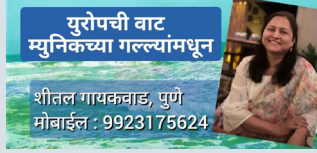
असे वाटत होते.

संध्याकाळी आम्ही पुन्हा साल्झाखच्या काठावर आलो. मावळता सूर्य नदीच्या पाण्यावर सोनेरी रंग उधळत होता, चर्चच्या घंटा दूरवर निनादत होत्या, आणि हवेत

कुदूनतरी एका रस्त्यावरच्या वादकाच्या व्हायोलिनचे सूर तरंगत येत होते. जणू मोझार्टच्या या शहराने आम्हाला निरोपाची एक धून ऐकवली. म्युनिकच्या भव्य

गजबजीनंतर साल्झबर्गची ही संगीतमय, स्वप्नाळू शांतता मनाला वेगळेच समाधान देऊन गेली.

पण ऑस्ट्रियाची कहाणी इथेच संपत नव्हती. साल्झबर्गच्या पलीकडे आमची वाट पाहत होते ते नितळ तलाव, हिरवीगार कुरणे आणि डोंगरकुशीतली चिमुकली गावे, जिथले सौंदर्य पाहून जगभरातले पर्यटक थकू होतात. पण त्याबद्दल पुढच्या भागात...

युरोपची वाट
म्युनिकच्या गल्यांमधून

शीतल गायकवाड, पुणे
मोबाईल : 9923175624

आकड्यांचे मायाजाल : जगणं मोजायचं की अनुभवायचं?

ज्योतिर्मय साहित्य

(मागील अंकावरून)

‘‘जास्त गुण = जास्त बुद्धिमत्ता = जास्त किंमत.’’

हीच आपल्या शिक्षणव्यवस्थेची सर्वात मोठी शोकांतिका आहे.

८५ गुण मिळवणारा विद्यार्थी स्वतःला कमी समजू लागतो, कारण कोणीतरी ९५ गुण मिळवलेले असतात. ९५ मिळवणारा अस्वस्थ असतो, कारण कोणीतरी ९८ मिळवलेले असतात. आणि ९८ मिळवणाऱ्यालाही समाधान नसतं, कारण कोणीतरी १०० पैकी १०० मिळवलेले असतात.

आकडे वाढत जातात; पण समाधान मात्र कमी होत जातं.

मानसशास्त्रज्ञ लिऑन फेस्टिंगर यांनी सोसिअल कंपरिसन थेअरी मांडताना सांगितलं होतं की माणूस स्वतःचं मूल्यमापन अनेकदा इतरांशी तुलना करून करतो.

आज सोशल मीडियाने त्या सिद्धांताला जणू रॉकेटची गती दिली आहे.

पूर्वी माणूस शेजाऱ्याशी तुलना करायचा. आज तो संपूर्ण जगाशी तुलना करतो.

कुणाचे दहा हजार फॉलोअर्स, कुणाचे दहा लाख. कुणाच्या रीलला दहा लाख व्ह्यूज, तर कुणाच्या पोस्टला दहा लाइक्सही नाहीत.

आता लोकप्रियतेलाही आकडा मिळाला आहे. शिक्षण संपलं की नोकरी सुरू होते.

पूर्वी लोक विचारायचे, ‘‘काय काम करतोस?’’ आज पहिला प्रश्न असतो ‘‘पॅकेज किती?’’

जणू माणसाची ओळख त्याच्या नावाने नसून,

सीटीसीने होते.

अनुभव किती वर्षांचा? इन्क्रिमेंट किती टक्के? बोनस किती? कंपनीचा टर्नओव्हर किती?

शेअरची किंमत किती? सिबिल स्कोअर किती? नेटवर्थ किती? ईएमआय किती?

आणि या सगळ्या आकड्यांच्या गर्दीत एक प्रश्न हरवून जातो

‘‘या माणसाला रोज सकाळी कामावर जायला आनंद वाटतो का?’’

लग्नसुद्धा

आकड्यांच्या

विळख्यातून सुटत नाही.

वय किती? पगार

किती? फ्लॅट किती बीएचके ?

लग्नाला किती पाहुणे? किती तोळे सोनं?

किती लाखांचा खर्च?

समारंभ संपतो; पण आकड्यांची चर्चा संपत नाही.

संत तुकाराम म्हणतात

‘‘धन मेळवूनि कोटी, सवे न ये रे लंगोटी.’’

किती साधं, पण किती गहन सत्य!

माणूस कोट्यवधी कमावू शकतो; पण शेवटी सोबत जातं ते त्याचं धन नाही, तर त्याचं कर्म.

तरीही आपण धन मोजण्यात इतके व्यग्र असतो की जीवन जगणं विसरून जातो.

आरोग्याच्या बाबतीतही तसंच.

स्मार्ट वॉच सांगतं

आज ८,००० स्टेप्स., काल ७ तास १२ मिनिटं झोप. हार्ट रेट ७४ ., ऑक्सिजन ९८%.

कॅलरीज २,१५०.

हे सर्व आरोग्यासाठी उपयुक्त आहे; पण कधी कधी आपण आरोग्य जगण्यापेक्षा आरोग्याचा डेटा जगू लागतो.

उन्हाळ्याच्या दुपारी आजीने प्रेमाने हातात दिलेला हापूस आंबा खाताना जर पहिला विचार मनात आला

‘‘यात किती कॅलरीज असतील?’’

तर त्या आंब्याचा रस आपण जिभेने नाही, तर मोबाईल ॲपने चाखत आहोत.

गणपतीत उकडीचा मोदक खाताना जर तुपाच्या धापेपेक्षा चरबीच्या आकड्यांचा विचार जास्त होत असेल, तर सण आपल्या पानात उरतो; मनात नाही.

आधुनिक माणूस दिवसातून

शंभर वेळा स्वतःचा हिशेब करतो.

पण तो स्वतःला एकदाही विचारत नाही

मी आज मनापासून हसलो का ?

मी आज कोणाला मदत केली का ?

(क्रमशः)

विशेष लेख...

स्वप्निल सुधीर कोर्टीकर
मो.9373939977

शंभर वेळा स्वतःचा हिशेब करतो.

पण तो स्वतःला एकदाही विचारत नाही

मी आज मनापासून हसलो का ?

मी आज कोणाला मदत केली का ?

(क्रमशः)

कवितेच्या लाटावर...

कवितेच्या लाटावर...

